

Den engelske arkitekten

Dejle Dagblad
SÖND. 6 MAJ
2001

HAN BOR PÅ Kvambacken i Sverige. När han växte upp bodde han i Mill Hill i norra London, det vill säga Kvambacken.

Han tog sig till Sverige på cykel, från färjeläget i Esbjerg i Danmark. Han hade en snabb racercykel med smala hjul och det var inte helt lätt att cykla med en sådan cykel i den tidens Sverige, med mest grusvägar. Året var 1939.

Han reagerade också på att folk längs vägen ropade hej åt honom. Hey på engelska säger man om man vill fästa någons uppmärksamhet på att här behöver man se upp. Men han lärde sig snart den nya betydelsen.

Han minns än i dag när han cyklade in i Stockholm, över Västerbron. En vacker bro till en vacker stad. Och han kände sig väl till mods.

Sverige var då ett föredöme för en ung arkitekt. Här fanns arkitektur som gick hand i hand med en människosyn och en politisk vilja.

Det attraherade den unge Ralph Erskine. Själv var han som sagt uppvuxen i Mill Hill i norra London. Föräldrarna var intellektuella socialister som lät Ralph börja skolan i Hendon, för att han skulle lära sig umgås med arbetarbarn.

Därefter sattes han i en internatskola som drevs av kväkare i Saffron Walden. Även där mötte han en människosyn som präglade honom. En syn om jämlikhet. Kväkarna hade inga präster, bara äldste. Demokrati och medbestämmande var viktiga ingredienser. Och i skolan gick både flickor och pojkar vilken förhållningssätt som helst.

Naturskolor i England. Där träffade han förresten sin Ruth, när båda var i 14-15 års-åldern. De gifte sig i Rådhuset i Stockholm och vigdes av borgmästare Fant. Det var pampigare än borgerliga vigslar i England. Bröllopsresan gick till Dalarna. Sen seglade de i Mälaren.

Naturen var viktig för den unge Ralph och när han stod inför sitt yrkesval blev det lantmätare. Då skulle han få vara ute i friska luften, trodde han. Egentligen hade han velat bli arkitekt men blev avrättad. Det var ont om jobb för arkitekter.

Så han började på Regent Street Polytechnic, en teknisk högskola i London och upptäckte att lantmätari mest handlade om matematik, som han inte gillade. Och dessutom skulle han inte få vara ute så mycket som han trott.

Där fanns även en dagskurs i arkitektur och där började Ralph.

Han fick också god kontakt med en av lärarna, en äldre man som hade koll på situationen och som bekräftade att det fanns gott om arkitekter i England och ont om jobb.

Men Mr Spragg sa också att det var alldeles för ont om goda arkitekter och eftersom han trodde att Ralph skulle ha förutsättningar att bli en god arkitekt uppmanade han honom att välja arkitekturyrket.

I DAG RÄKNAS Ralph Erskine till en av världens främsta arkitekter. Han är 87 år gammal men fortfarande aktiv och högaktuell. Han själv och medarbetarna på kontoret arbetar för fullt med Millennium Village i London, området kring den omskrivna The Dome med millennieställningen. Där byggs nu en helt ny stadsdel och Erskines kontor har uppdrag att rita 1 500 bostäder. Ralph själv arbetar 4-5 timmar om dagen. Några tankar på att gå i pension har han inte. Arbetet håller honom vital.

Men han har numera en partner utsett.

Foto: LARS HALVARESSON

Johannes Tovatt som kommer att ta över. Ralph har också planer på att låta sitt eget hus öppnas för allmänheten när han själv inte längre bor där. Gamla konstnärshus finns det gott om, som Carl Larssons Sundborn. Däremot inte så många moderna och Ralphs hus är mycket speciellt – ritat för både umgänge och arbete, för föräldrar och barn. Och med en vändbar öppen spis i mitten.

RALPH ÄR OCKSÅ högaktuell i våra trakter. Just idag, den 6 maj, invigs Vävarbyn i Hedesunda. Ett projekt som inleddes redan 1987 då Ralph fick en förfrågan om han ville rita ett vävarläger åt Birger Forsberg och Hedesundavärvarna.

Det gjorde Ralph. Dessutom helt gratis. Varför?

– Dom hade inga pengar. Som arkitekt måste man jobba med projekt som ger pengar. Så att man också kan göra saker gratis, säger Ralph när vi träffas för en intervju.

I mars 1988 var de första skisserna färdiga. Nu står alla hus på plats. Vävarbyn är ett projekt som Ralph är mycket nöjd med. Det blev som en indianby, med ett antal hus vända inåt. Precis som han tänkt sig. Precis som de första skisserna.

Vävarlägret har byggts med hjälp av många frivilliga insatser, av Lena Holger som förmedlade kontakten med Ralph Erskine, av Sten Adolfsson, som gjort konstruktionsritningar av Ralphs visioner och inte minst Arne-Malm, som varit projektledare och sett till så att allt fungerat, inklusive ekonin.

RALPH SITTER i sin favoritstol, en väl insutten och lappad Jetson, Bruno Mathssons berömda fåföjl, i huset som han ritade för sig och sin familj 1963.

I det identiska grannhuset ligger arkitektkontoret, som idag sysselsätter omkring 20 anställda.

Med under intervjun är en av kontorets unga arkitekter, David Neuschütz, som lyssnar och gör anteckningar. Dagen efter ska han vara i Sandviken och berätta om vad Ralph har gjort i Gästrikland.

I köket stökar Valborg. Hon började hjälpa till när Ruth blev sjuk och fick äldreheim. Nu kommer hon de flesta dagar, lagar lunch, håller ordning. Och håller Ralph sällskap.

Men just i dag går vi alla till Drottningholms vårdshus i kvarteret intill och åter lunch.

Ralph är solbränd efter en resa till Sicilien

och tycker, liksom vi alla, att våren är sen i år.

JAG UNDRAR VAD det var i Sverige som fick den unge engelske arkitekten att stanna här. Och vad det har betytt för honom.

Han säger, det hade nog inte gått så bra för honom om han hade stannat i England. Han kanske inte ens hade klarat sig. I England är konkurrensen hårdare. Samarbeta existerar knappt. Det har han fått erfara, nu senast med London-bostäderna. Engelska arkitekter kör på, utan att ta hänsyn.

Det var flera saker i Sverige som imponerade på Ralph.

I Sverige behövde han inte beställa tid när han sökte jobb. Det var bara att komma.

Han behövde heller inte visa vad han hade gjort. Istället berättade byrån vad de själv sysslade med. Man satt och pratade en stund och så fick han prova på att jobba för att se om de trivdes ihop.

– Jag kommer också ihåg att dörren till chefsarkitekten alltid stod öppen. Och mest imponerad blev jag när en jobbare kom upp på kontoret direkt från gatan i sina arbetskläder och frågade om chefen var inne. Och sedan bara gick rakt in.

Det hade aldrig kunnat hända i England där arkitekterna alltid gick klädda i kostym och slips.

Det informella och den jämställda kontakten människor emellan imponerade, liksom arkitekturen i Sverige som var både mänsklig och pragmatisk. Man tänkte på människorna som man ritade för. Och det passade Ralph.

Att hans hus fungerar så fick jag bekräftat när jag träffade Janet Wenggren som bor på Nya bruket i Sandviken.

– Erskine, han har söjt för det mesta och tänkt på allt, sa hon, och kände sig hedrad att få bo i ett så speciellt hus.

RALPH OCH RUTH Erskine hade inte varit

länge i Sverige förrän kriget bröt ut. De försökte ta sig hem till England igen. Ralph hade tänkt ansluta sig till kväkarnas ambulansverksamhet och i det ärendet tog han kontakt med Storbritanniens ambassadör, som visade liten förståelse. Han tyckte att Ralphs förslag var väldigt dumt. Dessutom gick den enda vägen hem till England över Ryssland och Japan och det blev för dyrt.

Det fanns en annan väg, med båt från Petsamo i Finland. Men då anfall tyskarna Finland och Ralph och Ruth blev instängda i Sverige. Då fick Ralph en idé, att han och några kamrater skulle arbeta med engelska fångar i tyska fångläger. I det ärendet tog han kontakt med den tyska ambassadören, som var trevligare än den engelske. Men det projektet var för besvärligt och blev aldrig av.

Istället fortsatte Ralph att utbilda sig på Konstakademien. Kriget innebar ju också att man inte längre byggde hus.

DET VAR i Gästrikland som Ralph Erskine fick sina allra första uppdrag, direkt efter kriget, tack vare att hans kollega och gode vän, Anders Tengbom, själv inte hade tid.

Han fick uppdrag för Kopparfors och mycket god kontakt med platschefen på pappersmassfabriken i Hammarby, Elof Nilsson. Att honom ritade han Villa Nilsson i Storvik. I Hammarby, Jädrås, Norrsundet och framför allt Sandviken har det sedan blivit både bostadsområden, fabriker och mycket annat.

Ralph trivdes i vårt landskap.

Här fick han arbeta med sjuksjänder, Med politiker som Gösta Sandin, med personal på byggherrman Söderman & Söner och med stadsarkitekten Janerik Byvall.

– Det blev det ena efter det andra, säger han själv.

UTE I VÄRLDEN har han byggt många uppmärksammade hus, som bostadsområdet Byker i Newcastle och på senare år The Ark som man ser när man åker bil västerifrån till London. Det är ett fantastiskt hus, ett konstverk.

– Där behövde jag inte ta hänsyn till omgivningen. Där var det bara trafik och fulla hus runt omkring så det blev som det blev, säger Ralph.

Annars är hans sårsmärke just att han tar hänsyn.

Han anpassar sina hus till människorna som ska bo där, till klimatet och till omgivningen.

De har dessutom alltid en speciell stil. Man kan direkt urskilja ett Erskine-hus.

Och han säger att efter funktionen kommer utseendet. Hans arkitektur talar ur hjärtat. Husen ska vara vackra och synas.

RALPH ERSKINE känner sig fortfarande hemma i Sverige. Mer än i England, även om han tycker att samhället även här har blivit hårdare, allt för nyliberalist.

Själv är han socialdemokrat men har inte mycket till övers, varken för Göran Persson eller Tony Blair.

Här i Sverige har han sitt liv, sitt arbete, sin familj. Dottern Karin är redan ett känt namn men inte inom arkitektur utan med kostymdesign, både på teater och TV.

Men kanske kan barnbarnet Matilda, Janes dotter, bli något, säger Ralph. Hon har både känsla för färg och form och är socialt begåvad.

KERSTIN MONK
kerstin.monk@gd.se
026-15 96 44

Monk möter ERSKINE

Namn: Ralph Erskine
Ålder: 87 år
Yrke: Arkitekt
Född: I London
Familj: Änkeman, dottrarna Jane och Karin och sonen Patrick
Bor: I hus på Drottningholm

Fem tankar om...

–Birger Forsberg
Vi har samarbetat jättemånga gånger. Han är romantisk och har både kraft och är driftig. Han får folk med sig.

–Stavgång
Jag går alltid med stavar och numera slipper man kommentarer i Sverige att man har glömt skidorna hemma.

–Moderna museet i Stockholm
Onödigt sterilt.

–Stockholm
Jag tycker fortfarande att det är en vacker stad.

–Myran-stolar
Jag var hemma hos den danske arkitekten Arne Jacobsen i Klampenborg när han höll på att arbeta med dem. Dom står runt mitt eget matbord och i Vävarlägrets hus. Myran är snygg och hållbar men inte särskilt bekväm.

Öppet hus. Ralph Erskine har funderingar på att öppna sitt hus för allmänheten när han själv inte längre bor där. Han byggde huset 1963 till sig själv och sin familj.